

Krzysztof Izak

Rafał Ożarowski, *Hezbollah w stosunkach międzynarodowych na Bliskim Wschodzie, Gdańsk 2011, Wyd. Uniwersytetu Gdańskiego, s. 250*

Hezbollah (Partia Boga) kojarzony jest przede wszystkim z falą porwań obywateli państw zachodnich w Libanie w latach 80., samobójczymi zamachami na amerykańską i francuską bazę wojskową w Bejrucie czy atakami na przedstawicielstwa dyplomatyczne i kulturalne Izraela. W ostatnich latach międzynarodowy rozgłos przyniosło mu propagandowe zwycięstwo w wojnie toczonej w lipcu i sierpniu 2006 r., podczas której Partia Boga oparła się potędze Izraela. Umocniło to jej prestiż w świecie arabskim oraz pozwoliło na zdominowanie sceny politycznej w Libanie. Mimo aktów krwawego terronu, Hezbollah uznany został za organizację terrorystyczną jedynie przez USA, Izrael, Kanadę i Holandię. Wielka Brytania oficjalnie uważa za strukturę terrorystyczną tylko zbrojne skrzydło organizacji – Islamski Ruch Oporu (*Mukawama al-Islamija*).

Poza tą działalnością istnieje jednak mniej znana sfera aktywności ruchu. Badań nad nią podjął się adiunkt w Instytucie Politologii Uniwersytetu Gdańskiego dr Rafał Ożarowski, którego zainteresowania naukowe skupiają się na tematyce bliskowschodniej. Jego studia, dotyczące historii i współczesnej aktywności Hezbollahu, są ważne, tym bardziej, że w Polsce literatura źródłowa na ten temat jest znikoma. Oczywiście pominąć należy artykuły prasowe czy doniesienia PAP z lat 80., gdy Hezbollah wykazywał największą w swych dziejach aktywność terrorystyczną. Braki w dostępie do źródeł i literatury Ożarowski pokonał dzięki kwerendzie w izraelskich archiwach oraz rozmowom ze znawcami problematyki z Izraela i Libanu. Rezultatem wnikliwych badań nad Partią Boga, będącą przykładem niepaństwowego uczestnika stosunków międzynarodowych, stała się opublikowana dysertacja.

Autor zastosował politologiczne metody badawcze i w ten sposób zaprezentował w miarę pełny, wielopłaszczyznowy i bogaty obraz działalności Hezbollahu. Praca odnosi się szczególnie do teraźniejszości i pomija bojowo-terrorystyczną działalność organizacji w okresie wojen w Libanie w latach 1982-1991¹. To pierwsza tego typu publikacja naukowa w języku polskim. Oryginalny układ nie znajduje odbicia w cytowanych monografiach obcojęzycznych. Książka została podzielona na pięć rozdziałów.

W rozdziale pierwszym autor dokonał charakterystyki Bliskiego Wschodu i przedstawił specyfikę Hezbollahu jako podmiotu w stosunkach międzynarodowych. Wyjaśnił czynniki i okoliczności, które pośrednio lub bezpośrednio przyczyniły się do powstania organizacji. Omówił również ideologiczne podstawy Hezbollahu.

Szczególnie interesującym zagadnieniem poruszonym w tej części jest tożsamość Partii Boga, która – podobnie jak jej podmiotowość w stosunkach międzynarodowych – ma formę synkretyczną, łączącą miejscowe elementy libańskiego nacjonalizmu z szyicko-irańską doktryną władzy (*welajat-e fakhir*)². Dalej opisana została struktura organizacyjna, która obecnie ma rozbudowany charakter, a jej poszczególne komórki zastę-

¹ Wiedzę na ten temat czytelnik uzyska z książki H. Jaber, *Hezbollah. Walka i zemsta*, Warszawa 1999, Rytm, Bellona.

² *Welajat-e fakhir* – zwierzchnictwo uczonego znawcy prawa religijnego.

pują państwo libańskie, angażując się w realizację wielu zadań społecznych. Ukazuje to słabość instytucji i aparatu przymusu Libanu.

Na początku drugiego rozdziału zdefiniowano teorię strategii. Następnie autor dokonał klasyfikacji środków i metod działania Hezbollahu. Wyjaśnił także cele Partii Boga realizowane z wykorzystaniem posiadanego potencjału, wcale zresztą niemałego. Kolejna część poświęcona jest konfliktowi asymetrycznemu jako jednemu z dostępnych organizacji środków. Najpierw szeroko omówiono aspekt teoretyczny zagadnienia. Dalej przedstawiono politykę Hezbollahu w stosunku do Izraela, oddając istotę konfliktów zbrojnych pomiędzy stronami z uwzględnieniem uwarunkowań międzynarodowych. Ważny element rozważań stanowi studium tzw. wojny lipcowej. Na tle tej konfrontacji ukazano, że Izrael, który od wielu dekad odnosił sukcesy militarne, tocząc wojny z regularnymi armiami państw arabskich, w 2006 r. miał olbrzymie problemy w konflikcie zbrojnym ze znacznie mniejszym i teoretycznie bardzo słabym w porównaniu z nim przeciwnikiem.

Warto dodać, że podobne trudności napotykają też inne kraje, włącznie ze Stanami Zjednoczonymi, co można obserwować np. w Afganistanie. Ugrupowania rebelianckie świadome asymetrii potencjałów wykorzystują wszelkie metody, aby zrównoważyć dysproporcje i zadać jak największe straty wojskom NATO.

Rozdział trzeci został poświęcony miejscu i roli Hezbollahu w geostrategii Bliskiego Wschodu. W pierwszej części autor wyjaśnił terminologię. Poza tym przedstawił rys historyczny geostrategii oraz geopolityki jako nauk o stosunkach międzynarodowych. W ramach poruszonej tematyki aktywność Partii Boga wpisuje się w politykę zagraniczną Iranu i Syrii. Oba kraje wspierają Hezbollah, ponieważ jego siły zbrojne angażują wojska Izraela na północnej granicy, odwracając tym samym uwagę od irańskiego programu atomowego. Partia Boga stała się ważnym instrumentem antyizraelskiej polityki Teheranu i Damaszku.

W rozdziale tym znalazły się również rozważania na temat miejsca oraz roli, jaką odgrywa w polityce Hezbollahu sprawa palestyńska, która od dziesięcioleci jest kluczowym nierozwiązanym problemem w skali ogólnoświatowej. Istotne znaczenie w militarnych i terrorystycznych działaniach palestyńskich ugrupowań, szczególnie Hamasu czy Palestyńskiego Islamskiego Dżihadu (PID), odgrywa logistyczna i szkoleniowa pomoc Hezbollahu. Za pośrednictwem Partii Boga również Iran wspiera i koordynuje działalność wiernego sobie ideologicznie PID. Poza tym Hezbollah rekrutuje członków Organizacji Wyzwolenia Palestyny i stara się stworzyć z nich własną siatkę operującą na terenie Autonomii Palestyńskiej. W szeregach Hezbollahu werbowani byli nie tylko zwykli członkowie Fatahu, ale nawet wysocy rangą przedstawiciele władz Autonomii. Palestyńczycy w ramach Partii Boga utworzyli tzw. Brygady Powrotu (*Kata'ib al-Awda*). Ich członkowie prowadzili akcje zbrojne w celu niedopuszczenia do zawarcia pokoju pomiędzy Autonomią Palestyńską a Izraelem.

W rozdziale czwartym została poruszona kwestia aktywności Hezbollahu w procesach międzynarodowych. Wiele źródeł izraelskich i amerykańskich określa Partię Boga jako organizację transnarodową. Ta cecha związana jest ze specyfiką jej podmiotowości. Hezbollah posiada wiele różnych związków z ugrupowaniami powstałymi w diasporze libańskiej na całym świecie i w ten sposób przyczyniała się do ukształtowania zależności pomiędzy organizacjami na Bliskim Wschodzie, które kierują się antyizraelską ideologią.

W tej części książki pojawiają się niezwykle interesujące informacje na temat działalności Partii Boga poza regionem Bliskiego Wschodu. Członkowie Hezbollahu

zajmują się np. przemyceniem kamieni szlachetnych w Zachodniej Afryce, a w Ameryce Południowej biorą udział w przerzucie narkotyków. Egzotycznym wątkiem są „szyccy” Indianie Waju³, którzy tworzą komórkę Hezbollahu w Wenezueli. Przewodzi im Teodor Rafael Darnott, który w młodości był marksistą, a potem przeszedł na islam i stał się wielkim orędownikiem Partii Boga w Ameryce Łacińskiej⁴.

Międzynarodowa aktywność Hezbollahu uległa ewolucji. Partia Boga przez sieć oddziałów i osób ściśle związanych z kierownictwem generuje istotną część swoich dochodów, które obecnie pozwalają na zachowanie względnej autonomii. Ponadto Hezbollah zaczął odkrywać nowe płaszczyzny współpracy. Szczególnie z zorganizowanymi grupami przestępczymi. Zjawisko to stanowi spore wyzwanie dla społeczności międzynarodowej i jest ujmowane jako zagrożenie wysokiego stopnia. Obawy budzą powiązania ugrupowań terrorystycznych z międzynarodowymi organizacjami przestępczymi w kontekście wymiany informacji, doświadczeń, metod działania i udostępniania szlaków przemytniczych.

W ostatnim rozdziale zawarta została prognoza ewolucji Hezbollahu w stosunkach międzynarodowych oraz jego miejsca i roli na Bliskim Wschodzie. Autor za bardzo prawdopodobne uważa zaangażowanie Hezbollahu w konflikt z Izraelem w ramach większej operacji militarnej. Prognozuje, że w niedalekiej przyszłości może dojść do akcji zbrojnej USA przeciwko Iranowi z prawdopodobnym udziałem sił izraelskich. Operacji towarzyszyłoby kompleksowe uderzenie w Partię Boga uważaną za piątą kolumnę Teheranu. Prawdopodobieństwo wybuchu wojny z Hezbollahem wynikać może również z konieczności zlikwidowania przez Izrael zagrożenia na północnej granicy. Z drugiej strony trzeba pamiętać o możliwym wzroście napięć między sunnitami i szyitami, które zaostrzą sytuację w krajach religijnie podzielonych przez dwa nurty islamu (Liban, Bahrajn, Arabia Saudyjska). Sam Hezbollah będzie bezpośrednio wpływał na rozwój sytuacji w Libanie i Palestynie.

Na końcu publikacji zamieszczone zostały aneksy, w tym *List Otwarty*, czyli program Hezbollahu z 1985 r., przedstawiający jego tożsamość, walkę, cele, apel-ostrzeżenie do chrześcijan i uzasadnienie konieczności zniszczenia Izraela. Zupełnie w innym tonie utrzymany jest tekst programu wyborczego Partii Boga z 2009 r. To wyważony politycznie, pozbawiony agresywnych konotacji dokument, zwracający się do wszystkich mieszkańców Libanu, zakładający reformy systemowe kraju we wszystkich dziedzinach. Jednak w kolejnym dokumencie, a mianowicie w *Manifeście Politycznym Hezbollahu* z 30 listopada 2009 r., będącym pełnym tekstem przemówienia sekretarza generalnego Partii Boga, Hassana Nasrallaha znajdują się agresywne wątki⁵.

Z treści książki wyłania się całkiem inny obraz Hezbollahu niż ten, z którym dotychczas mieliśmy do czynienia. Zaangażowanie na scenie politycznej Libanu oraz przybierający inny wymiar konflikt z Izraelem pokazują metamorfozę Partii Boga z organizacji terrorystycznej w podmiot o dominującym znaczeniu politycznym w Libanie i ważnego gracza w stosunkach międzynarodowych na Bliskim Wschodzie. Bez wątpienia Hezbollah – poza rozbudową swego militarnego skrzydła, przedmiotu międzynarodowych obaw – zasłużył na miano partii politycznej, co predestynuje go do odgrywania ważnej roli w regionie.

³ R. Ożarowski, *Hezbollah...*, s. 182-183.

⁴ E.R.Caracas, *El-terrorismoahometanocomienzasusactuacionesenVenezuela*, www.elrevolucionario.org [dostęp: 25.12.2006].

⁵ R. Ożarowski, *Hezbollah...*, s.217-229.

Współczesny Hezbollah uległ globalizacji w zasadzie we wszystkich dziedzinach: polityce, ekonomii i komunikacji. Przyjął zasady gospodarki rynkowej, przekraczając bariery tradycyjnie pojmowanej radykalnej organizacji islamskiej. Stał się nowoczesnym uczestnikiem stosunków międzynarodowych, dobrze zaadaptowanym do współczesnych procesów globalizacji i działającym niczym korporacja międzynarodowa z centralą i siecią oddziałów na różnych kontynentach. W tej kwestii pogodził świat doczesny z wartościami transcendentnymi, sacrum z profanum.

Ożarowski kończy swoją analizę na sytuacji z pierwszej połowy 2010 r. Dla uzupełnienia obrazu należy wspomnieć o wydarzeniach ze stycznia 2011 r., kiedy to Hezbollah wycofał swoich ministrów z libańskiego rządu i podjął decyzję o przejęciu fotela premiera. Szyicka Partia Boga nie miała problemu ze wskazaniem sunnity Nadżiba Mikatiego na stanowisko szefa rządu⁶. Stosunki z Hezbollahem starają się odnowić libańscy chrześcijanie – maronici, którzy przywiązują duże znaczenie do procesu reform i odbudowy kraju prowadzonej przez Partię Boga. W czerwcu 2011 r. media poinformowały o obecności w kierownictwie Hezbollahu siatki izraelskich agentów. Mossadowi udało się zwerbować co najmniej dziesięciu członków władz Partii Boga, w tym między innymi jednego z czołowych ideologów religijnych i najbliższego krewnego przywódcy. Nie wyjaśniono przy tym, czy chodzi o członka rodziny sekretarza generalnego Hezbollahu, Hassana Nasrallaha. W tym samym miesiącu Specjalny Trybunał ONZ do spraw Libanu wydał nakazy aresztowania czterech członków Hezbollahu oskarżonych o zamordowanie w lutym 2005 r. b. premiera Libanu Rafika Hariri. Nasrallah oświadczył, że wskazane przez trybunał osoby są godnymi członkami Partii Boga i wykluczył wydanie ich wymiarowi sprawiedliwości.

Książka Ożarowskiego nie jest łatwą lekturą. Autor posługuje się językiem naukowym. Zniechęcać mogą rozbudowane części wstępne każdego z rozdziałów, definiujące poruszone w nich zagadnienia. Niekiedy mają one charakter akademickiego wykładu, np. o strategii czy konflikcie asymetrycznym. Nie umniejsza to jednak znaczenia publikacji, a raczej podnosi jej wartość dzięki wyczerpującemu przedstawieniu tematu. Szkoda tylko, że strona edytorska jest niezwykle skromna, wzbogacona jedynie o tabele i wykresy. Pozycja aż prosi się o ilustracje, dokumentujące najważniejsze wydarzenia w działalności Hezbollahu.

Książkę polecam szczególnie osobom zainteresowanym problematyką bliskowschodnią, islamem oraz walką z terroryzmem. Dla tych ostatnich stanowi ona cenne źródło do poznania organizacji, której komórki są aktywne w Europie, także za naszą zachodnią granicą i mogą stanowić zagrożenie w naszej części kontynentu.

⁶ Według konstytucji, prezydentem Libanu jest chrześcijanin maronita, premierem muzułmanin sunnita, przewodniczącym parlamentu muzułmanin szyita, a wiceprzewodniczącym chrześcijanin prawosławny.